

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport

DECRET 164/2016, de 4 de novembre, del Consell, pel qual es declara Bé d'Interés Cultural Inmaterial les activitats tradicionals de l'Albufera de València: la pesca artesanal i la navegació a vela llatina. [2016/9006]

PREÀMBUL

L'article 49.1.5^è de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana estableix la competència exclusiva de la Generalitat en matèria de patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic i científic. Així mateix, l'article 26.2 de Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, disposa que la declaració d'un Bé d'Interés Cultural s'ha de fer mitjançant un decret del Consell, a proposta de la conselleria competent en matèria de cultura. Tot això sense perjudi de les competències que l'article 6 de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol, reserva a l'Administració General de l'Estat.

Així mateix, la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, en l'article 45 disposa que han de ser declarats béns d'interés cultural les activitats, coneixements, els usos i les tècniques que constitueixen les manifestacions més representatives i valuoses de la cultura i el gènere de vida tradicionals del poble valencià. Igualment, poden ser declarats béns d'interés cultural els béns immaterials que són expressions de les tradicions del poble valencià en les seues manifestacions musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i en especial aquelles que han sigut objecte de transmissió oral i les que mantenen i potencien l'ús del valencià.

Mitjançant la Resolució de 16 de novembre de 2015, de la Conselleria de Educació, Investigació, Cultura i Esport, es va acordar incoar l'expedient per a la declaració com a Bé d'Interés Cultural Inmaterial a favor de les activitats tradicionals de l'Albufera de València: la pesca artesanal i la navegació a vela llatina.

En la tramitació de l'expedient s'ha concedit tràmit d'audiència a les comunitats de pescadors del Palmar (València), de Catarroja i Silla; a la Federació Cultural Valenciana de Vela Llatina, que aglutina a les associacions de vela llatina de Silla, de Catarroja, de Pescadors de Catarroja, del Palmar (València) i de Sollana; com als ajuntaments de València, Silla, Catarroja i Sollana.

En compliment del que disposa l'article 27 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, en l'expedient consten els informes favorables del Consell Valencià de Cultura i de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles de València.

Per tot això, complits els tràmits previstos en l'article 43 de la Llei 5/1983, del Consell, i en els articles 26 i següents de la Llei 4/1998, del Patrimoni Cultural Valencià, a proposta del conseller d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, de conformitat amb l'article 28.c de la Llei 5/1983, de 30 de desembre, de la Generalitat, del Consell i amb la deliberació prèvia del Consell, a la seua reunió del dia 4 de novembre de 2016,

DECRETE

Article 1. Objecte

Es declara Bé d'Interés Cultural Inmaterial les activitats tradicionals de l'Albufera de València: la pesca artesanal i la navegació a vela llatina.

Article 2. Descripció del bé i valors

La descripció del bé i els seus valors es fan constar en l'annex d'aquest decret.

Article 3. Mesures de protecció i salvaguarda

La protecció de les activitats tradicionals de l'Albufera de València: la pesca artesanal i la navegació a vela llatina com a patrimoni cultural inmaterial es concretarà en les mesures següents:

Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte

DECRETO 164/2016, de 4 de noviembre, del Consell, por el que se declara Bien de Interés Cultural Inmaterial las actividades tradicionales de la Albufera de Valencia: la pesca artesanal y la navegación a vela latina. [2016/9006]

PREÁMBULO

El artículo 49.1.5.º del Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana establece la competencia exclusiva de la Generalitat en materia de patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico y científico. Asimismo, el artículo 26.2 de Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, dispone que la declaración de un Bien de Interés Cultural se hará mediante decreto del Consell, a propuesta de la conselleria competente en materia de cultura. Todo ello sin perjuicio de las competencias que el artículo 6 de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español, reserva a la Administración General del Estado.

Asimismo, la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, en su artículo 45 dispone que serán declarados bienes de interés cultural las actividades, conocimientos, usos y técnicas que constituyan las manifestaciones más representativas y valiosas de la cultura y los modos de vida tradicionales de los valencianos. Igualmente podrán ser declarados bienes de interés cultural los bienes inmateriales que sean expresiones de las tradiciones del pueblo valenciano en sus manifestaciones musicales, artísticas, gastronómicas o de ocio, y en especial aquellas que han sido objeto de transmisión oral, y las que mantienen y potencian el uso del valenciano.

Mediante Resolución de 16 de noviembre de 2015, de la Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, se acordó tener por incoado expediente para la declaración como Bien de Interés Cultural Inmaterial a favor de las actividades tradicionales de la Albufera de Valencia: la pesca artesanal y la navegación a vela latina.

En la tramitación del expediente se ha concedido trámite de audiencia a las comunidades de pescadores de El Palmar (Valencia), de Catarroja y Silla; a la Federación Cultural Valenciana de Vela Latina, que aglutina a las asociaciones de vela latina de Silla, de Catarroja, de Pescadores de Catarroja, de El Palmar (Valencia) y de Sollana; como a los ayuntamientos de Valencia, Silla, Catarroja y Sollana.

En cumplimiento de lo dispuesto en el artículo 27 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, constan en el expediente los informes favorables del Consell Valencià de Cultura y de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos de Valencia.

Por todo ello, cumplidos los trámites previstos en el artículo 43 de la ley 5/1983, del Consell, y en los artículos 26 y siguientes de la Ley 4/1998, del Patrimonio Cultural Valenciano, a propuesta del conseller de Educación Investigación, Cultura y Deporte, de conformidad con el artículo 28.c de la Ley 5/1983, de 30 de diciembre, de la Generalitat, del Consell, y previa deliberación del Consell, en su reunión del día 4 de noviembre de 2016,

DECRETO

Artículo 1. Objeto

Se declara Bien de Interés Cultural Inmaterial las actividades tradicionales de la Albufera de Valencia: la pesca artesanal y la navegación a vela latina.

Artículo 2. Descripción del bien y valores

La descripción del bien y sus valores, se hacen constar en el anexo de este decreto.

Artículo 3. Medidas de protección y salvaguardia

La protección de las actividades tradicionales de la Albufera de Valencia: la pesca artesanal y la navegación a vela latina como patrimonio cultural inmaterial se concretará en las siguientes medidas:

a) Realitzar labors d'identificació, descripció, investigació, estudi i documentació amb criteris científics.

b) Incorporar testimonis disponibles a suports materials que garantisquen la seua protecció i preservació.

c) Vetlar pel normal desenvolupament i la pervivència d'aquesta manifestació cultural, així com tutelar la conservació dels seus valors tradicionals i la seua transmissió a les generacions futures.

Qualsevol canvi que excedisca el normal desenvolupament dels elements que formen aquesta manifestació cultural haurà de comunicar-se a la direcció general competent en matèria de patrimoni cultural, perquè, si és el cas, emeta l'autorització administrativa i la consegüent modificació de la present declaració.

Les accions de salvaguarda que es projecten hauran de tindre en compte, de manera molt especial, els riscos de desvirtuació que podrien derivar-se del turisme massiu, així com la necessitat de valorar i protegir adequadament els oficis tradicionals associats a aquesta manifestació.

La gestió del bé la tindran els actors, comunitats de pescadors i associacions de navegació a vela llatina de l'Albufera de València, que seran els que decidisquen sobre aspectes materials i immaterials, així com sobre el desenvolupament de les esmentades activitats.

DISPOSICIONS ADDICIONALS

Primera. Publicació i inscripció

Aquest decret es publicarà en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* i en el *Boletín Oficial del Estado*, i la declaració s'inscriurà en la Secció Primera de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià i es comunicarà, així mateix, al Registre General de Béns d'Interès Cultural del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Segona. Incidència pressupostària

La implementació i desplegament d'aquest decret no podrà tindre cap incidència en la dotació dels capítols de despesa assignada a la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, i en tot cas haurà de ser atés amb els mitjans personals i materials de la conselleria competent per raó de la matèria.

DISPOSICIÓ FINAL

Única. Entrada en vigor

Aquest decret entrarà en vigor l'endemà de la publicació en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

València, 4 de novembre de 2016

El president de la Generalitat,
XIMO PUIG I FERRER

El conseller d'Educació, Investigació, Cultura i Esport,
VICENT MARZÀ IBÁÑEZ

ANNEX

1. Exposició de motius: una gran part de les zones humides del planeta, i en especial aquelles que han evolucionat de forma paral·lela a l'ésser humà, posseeixen valors patrimonials d'enorme riquesa. Aquests sistemes s'associen a usos i tradicions mil·lenàries, aportant informació sobre el passat remot i servint com a refugis de vida silvestre i assentament de comunitats humanes.

L'abast i la diversitat d'aquest patrimoni són enormes i adopten múltiples formes. Entre aquestes, les estructures materials, els artefactes i, en general, les pràctiques tradicionals, d'aprofitament i explotació dels recursos que proveeixen les zones humides. Com en el cas de la pesca o de la navegació a vela llatina, es tracta de tècniques, usos i costums que són el resultat d'una evolució de segles.

El ric patrimoni cultural que sorgeix d'aquesta relació inveterada entre el medi i l'home mereix ser atés i conservat, màximament quan, d'una banda, moltes d'aquestes pràctiques són exemple de sostenibilitat,

a) Realizar labores de identificación, descripción, investigación, estudio y documentación con criterios científicos.

b) Incorporar los testimonios disponibles a soportes materiales que garanticen su protección y preservación.

c) Velar por el normal desarrollo y la pervivencia de esta manifestación cultural, así como tutelar la conservación de sus valores tradicionales y su transmisión a las generaciones futuras.

Cualquier cambio que exceda el normal desarrollo de los elementos que forman esta manifestación cultural deberá comunicarse a la dirección general competente en materia de patrimonio cultural para, en su caso, su autorización administrativa y consiguiente modificación de la presente declaración.

Las acciones de salvaguardia que se proyecten deberán tener en cuenta, de manera muy especial, los riesgos de desvirtuación que podrían derivarse del turismo masivo, así como la necesidad de valorar y proteger adecuadamente los oficios tradicionales asociados a esta manifestación.

La gestión del bien la ostentarán los actores, comunidades de pescadores y asociaciones de navegación a vela latina de la Albufera de Valencia, que serán quienes decidan sobre aspectos materiales e inmateriales, así como sobre el desarrollo de las citadas actividades.

DISPOSICIONES ADICIONALES

Primera. Publicación e inscripción

Este decreto se publicará en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* y en el *Boletín Oficial del Estado*, y la declaración se inscribirá en la Sección Primera del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano comunicándose, asimismo, al Registro General de Bienes de Interés Cultural del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

Segunda. Incidencia presupuestaria

La implementación y desarrollo de este decreto no podrá tener incidencia alguna en la dotación de los capítulos de gasto asignada a la Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, y en todo caso deberá ser atendido con los medios personales y materiales de la conselleria competente por razón de la materia.

DISPOSICIÓN FINAL

Única. Entrada en vigor

Este decreto entrará en vigor el día siguiente a su publicación en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

Valencia, 4 de noviembre de 2016.

El president de la Generalitat,
XIMO PUIG I FERRER

El conseller de Educación, Investigación, Cultura y Deporte,
VICENT MARZÀ IBÁÑEZ

ANEXO

1. Exposición de motivos: una gran parte de los humedales del planeta, y en especial aquellos que han evolucionado de forma paralela con el ser humano, poseen valores patrimoniales de enorme riqueza. Estos sistemas se asocian a usos y tradiciones milenarias, aportando información sobre el pasado remoto y sirviendo como refugios de vida silvestre y asentamiento de comunidades humanas.

El alcance y la diversidad de este patrimonio son enormes y adoptan múltiples formas. Entre ellas, las estructuras materiales, los artefactos y, en general, las prácticas tradicionales, de aprovechamiento y explotación de los recursos que proveen los humedales. Como en el caso de la pesca o de la navegación a vela latina, se trata de técnicas, usos y costumbres que resultan de una evolución de siglos.

El rico patrimonio cultural que resulta de esta relación inveterada entre el medio y el hombre merece ser atendido y conservado, máxime cuando, por un lado, muchas de estas prácticas son ejemplo de sosteni-

essencials i tot per a la conservació de la diversitat biològica i, d'altra banda, estan amenaçades de desaparició.

Aquestes activitats tradicionals de l'Albufera són un cas paradigmàtic de resistència al pas del temps d'aquestes pràctiques sostenibles. La seua conservació és garantia de salvaguarda d'un valuós patrimoni cultural, ja que són realitats culturals amenaçades, manifestacions residuals de maneres de vida que el progrés i els canvis socials han anat fent desaparèixer.

La pesca és l'activitat tradicional més antiga de l'Albufera de València, perquè ja Jaume I després de la reconquesta, i de reservar-se la zona humida per al seu patrimoni, estableix en un privilegi de 1250 que «puguen pescar en l'Albufera de València qualsevol veí o habitant de la ciutat o Regne de València i qualsevol estrany també, i agafar peixos, i no hagen de donar a Nós ni als nostres mai d'aquests peixos, sinó només la cinquena part franca». El seu interès prové de la seua llarga tradició, de la seua adaptació al medi, de la seua identificació secular amb la societat on es desenvolupa, de les seues antigues estructures organitzatives, de les seues arts, del seu llenguatge, dels seus símbols propis...

Per un altre costat, la vela llatina és una de les formes tradicionals de navegació comuna a tot el Mediterrani, amb una incidència considerable en les terres valencianes, i particularment a l'Albufera, on des d'antic ha sigut utilitzada com un mitjà de transport lacustre vinculat a l'explotació dels recursos naturals, com la pesca i l'agricultura, i les funcions de la qual en l'actualitat es relacionen amb formes d'oci associades a l'àmbit cultural i lúdic. A més, la vela llatina ocupa un lloc per dret propi en la imatgeria identitària del poble valencià, i al seu voltant hi ha una sèrie d'elements materials i immaterials constitutius de la cultura tradicional valenciana que mereixen ser protegits per a així garantir-ne el llegat a les generacions futures.

En l'actualitat a partir de 1980, comencen a desenvolupar-se les associacions culturals en els pobles al voltant de l'Albufera, en defensa de les barques autòctones i la vela llatina clàssica, que en els últims trenta anys han fet proves o exhibicions a les distintes localitats durant tot l'any.

2. Dades sobre el bé objecte de declaració

2.1. Denominació: activitats tradicionals de l'Albufera de València: la pesca artesanal i la navegació a vela llatina.

2.2. Municipis on es desenvolupa l'activitat: València (el Palmar), Alfafar, Catarroja, Silla i Sollana.

2.3. Data de realització: el període de pesca de l'anguila va de l'1 d'octubre al 30 d'abril, i la resta de l'1 d'octubre al 30 de juny, encara que se sol concedir una pròrroga fins al 31 de juliol. Respecte a la navegació de vela llatina s'executa durant tot l'any.

2.4. Paisatge i identificació geogràfica: l'Albufera de València se situa al sud de la ciutat de València, entre les desembocadures dels rius Túria i Xúquer. La superfície de l'espai natural protegit que forma hui el Parc Natural de l'Albufera, que afecta parcialment tretze termes municipals, s'estén sobre 21.120 ha i es caracteritza per la successió d'ambients geomorfològics, hidrològics, ecològics i fins antròpics, conseqüència d'una sèrie de processos d'erosió-deposició, entollament, inundació i al·luvionament. El resultat és un paisatge d'aiguamoll articulat a partir de tres elements clau: l'estany de l'Albufera, la restinga i la marjal.

L'Albufera de València i la marjal presenten unes condicions climàtiques, fisiogràfiques, litològiques i edàfiques que permeten diferenciar distintes ambients en constant interacció. Des de la mar cap a l'interior es troba en primer lloc la restinga, barra arenosa litoral de 30 km de longitud i 1,5 km d'amplària, coneguda en el tram entre Pinedo i el Perellonet com la Devesa del Saler.

El segon gran ambient és el de la marjal, zona palustre que emmarca l'estany de l'Albufera. Aquest ambient està dedicat al conreu de l'arròs, però, entre els camps, els canals i les séquies que s'obrin permeten la vida a nombroses espècies vegetals i animals.

El tercer ambient és l'estany de l'Albufera, en contacte amb la mar a través de les goles, la profunditat mitjana de les quals no supera el metre. Actualment té una superfície de 2.837 ha. Les mates de vegetació aquàtica i higròfila serveixen d'aliment i recer a la fauna, la qual ha jugat un paper fonamental en la relació entre l'home i l'estany, a través de la pesca i de la caça. L'Albufera pròpiament dita és una llacuna hipereutròfica d'uns 25 km² de superfície, alimentada per surgències o

bilidad, esenciales incluso para la conservación de la diversidad biológica y, por otro lado, están amenazadas de desaparición.

Estas actividades tradicionales en la Albufera son un caso paradigmático de resistencia al paso del tiempo de estas prácticas sostenibles. Su conservación es garantía de salvaguardia de un valioso patrimonio cultural, ya que son realidades culturales amenazadas, manifestaciones residuales de maneras de vida que el progreso y los cambios sociales han ido haciendo desaparecer.

La pesca es la actividad tradicional más antigua de la Albufera de Valencia, pues ya Jaime I después de la reconquista, y tras reservarse la zona húmeda para su patrimonio, establece en un privilegio de 1250 que «puedan en la Albufera de Valencia, pescar, cualquier vecino o habitante de la ciudad o Reino de Valencia y cualquier extraño también, y coger peces, y no tengan que dar a Nos y a los nuestros nunca de estos pescados, sino solo la quinta parte franca». Su interés proviene de su larga tradición, de su adaptación al medio, de su identificación secular con la sociedad donde se desarrolla, de sus antiguas estructuras organizativas, de sus artes, su lenguaje, sus símbolos propios...

Por otro lado la vela latina es una de las formas tradicionales de navegación común a todo el Mediterráneo, con una incidencia considerable en las tierras valencianas y, particularmente, en la Albufera, donde desde antiguo ha sido utilizada como un medio de transporte lacustre vinculado a la explotación de los recursos naturales, como la pesca y la agricultura, y cuyas funciones en la actualidad se relacionan con formas de ocio asociadas al ámbito cultural y lúdico. Además, la vela latina ocupa un lugar por derecho propio en la imagería identitaria del pueblo valenciano, circulando en torno a la misma una serie de elementos materiales e inmateriales constitutivos de la cultura tradicional valenciana que merecen ser protegidos para así garantizar su legado a las generaciones futuras.

En la actualidad, a partir de 1980, se desarrollaron las asociaciones culturales en los pueblos, en defensa de las barcas autóctonas y la vela latina clásica que en los últimos treinta años han hecho pruebas o exhibiciones durante todo el año.

2. Datos sobre el bien objeto de declaración

2.1. Denominación: actividades tradicionales de la Albufera de Valencia: la pesca artesanal y la navegación a vela latina.

2.2. Municipios donde se desarrolla la actividad: Valencia (El Palmar), Alfafar, Catarroja, Silla y Sollana.

2.3. Fecha de realización: el periodo de pesca de la anguila va del 1 de octubre al 30 de abril, y el resto del 1 de octubre al 30 de junio, aunque se suele conceder una prórroga hasta el 31 de julio. Respecto a la navegación a vela latina, se ejecuta durante todo el año.

2.4. Paisaje e identificación geográfica: la Albufera de Valencia se sitúa al sur de la ciudad de Valencia, entre las desembocaduras de los ríos Turia y Júcar. La superficie del espacio natural protegido que conforma hoy el Parque Natural de la Albufera, afectando parcialmente a trece términos municipales, se extiende sobre 21.120 ha, caracterizado por la sucesión de ambientes geomorfológicos, hidrológicos, ecológicos e incluso antrópicos, consecuencia de una serie de procesos de erosión-deposición, encharcamiento, inundación y aluvionamiento. El resultado es un paisaje de humedal articulado a partir de tres elementos clave: el lago de la Albufera, la restinga y el marjal.

La Albufera de Valencia y el marjal presentan unas condiciones climáticas, fisiográficas, litológicas y edáficas que permiten diferenciar distintos ambientes en constante interacción. Desde el mar hacia el interior se encuentra en primer lugar la restinga, barra arenosa litoral de 30 km de longitud y 1,5 km de anchura, denominada en su tramo entre Pinedo y el Perellonet como la Devesa del Saler.

El segundo gran ambiente es el del marjal, zona palustre que emmarca al lago de la Albufera. Este ambiente está dedicado al cultivo del arroz, pero, entre los campos, los canales y acequias que se abren permiten la vida a numerosas especies vegetales y animales.

El tercer ambiente es el lago de la Albufera, en contacto con el mar a través de las goles, cuya profundidad media no supera el metro. En la actualidad cuenta con una superficie de 2.837 ha. Las matas de vegetación acuática e higrófila sirven de alimento y abrigo a la fauna, la cual ha jugado un papel fundamental en la relación entre el hombre y el lago, a través de la pesca y de la caza. La Albufera propiamente dicha es una laguna hipereutrófica de unos 25 km² de superficie, alimentada

ullals, sobrants del regadiu i aportacions de rius i barrancs. Actualment es comunica amb la mar a través de bocanes o goles artificials, regulades per comportes, les anomenades goles del Pujol, Perellonet i Perelló. En les vores de l'Albufera i en les mates o illes de fang dominen espècies aquàtiques fixadores de sediments. L'Albufera i la marjal s'han convertit en un refugi per a les aus migratòries que la colonitzen a l'arribada de l'hivern.

Almenys des de la fundació del Regne de València –i molt possiblement des d'èpoques anteriors–, el principal aprofitament de l'estany va ser l'activitat pesquera, que segles després va ser desplaçada pel monocultiu arrosser de l'aiguamoll. En temps medievals i moderns, l'estany dels pescadors, que mantenia la comunicació amb la mar a través de la bocana o gola del Rei, era salobre. Per la seua banda, l'Albufera dels arrossars era i és d'aigua dolça i està desconnectada de mar oberta. En ambdós escenaris, els habitants han fet ús d'una àmplia diversitat de recursos (pesca, caça, salines, bosc, prats, arrossar, etc.). El paisatge albuferenc guarda memòria de moltes activitats, algunes desaparegudes.

El paisatge que projecta l'Albufera de València i la marjal té el seu origen en la combinació de la dinàmica fluvial dels rius Túria i Xúquer i els barrancs tributaris, amb un conjunt de processos antròpics i culturals lligats a qüestions tant jurídiques (gestió de les aigües de reg, protecció d'espais naturals...) com econòmiques (conreus més rendibles en un període) o tècniques (forma del parcel·lari, construcció d'infraestructures, etc.). Aquests processos físics i humans són els responsables de l'organització territorial (assentaments i infraestructures) actual. Es distingeixen clarament dos tipus de poblament: el concentrat i el dispers. Els assentaments dispersos són els responsables de les imatges més simbòliques de la zona humida; les alqueries i les barraques són cases a peu de camp que, amb els motors, trenquen l'horizontalitat de la marjal. Els nuclis de població han tendit a situar-se en les àrees de menor risc d'inundació, i han conformat una orla entorn de la marjal, però sempre considerant la proximitat als seus recursos més importants: la terra i l'aigua, i més recentment la platja.

En 1986 l'Albufera de València va ser declarada Parc Natural. En 1990 va ser inclosa en la llista de zones humides d'importància internacional Ramsar; en 1994 com a zona d'especial protecció per a les aus (ZEPA); posteriorment ha sigut declarada lloc d'interès comunitari (LIC), i des de 2002 s'ha incorporat al Catàleg de Zones Humides del Govern Valencià.

2.5. Comunitats o actors relacionats amb l'element: Comunitat de Pescadors del Palmar (València), Comunitat de Pescadors de Catarroja i Comunitat de Pescadors de Silla, Federació Cultural Valenciana de Vela Llatina, que aglutina l'Associació de Vela Llatina de Silla, l'Associació de Vela Llatina de Catarroja, l'Associació de Vela Llatina Pescadors de Catarroja, l'Associació de Vela Llatina Valenciana el Palmar (València) i l'Associació de Vela Llatina de Sollana.

Les comunitats més directament relacionades amb la pràctica tradicional de la pesca i de la vela llatina han sigut les poblacions que han habitat l'Albufera valenciana, així com els que tradicionalment han explotat els recursos d'aquest medi natural i humà, on la barca va constituir fins a mitjan segle passat un dels eixos centrals de la vida. Així mateix, en l'actualitat hi ha un ampli teixit associatiu vinculat a la pràctica de la navegació a vela llatina en l'Albufera, associada a la cultura i a la conservació del patrimoni cultural i natural que alberga l'estany. Estan en període de formació les associacions: del Perellonet, Alfàfar i Albal.

2.6. Descripció del bé

2.6.1. La pesca artesanal de l'Albufera de València

2.6.1.1. Descripció i caracterització: la pesca tradicional en l'Albufera de València ha perviscut des de temps immemorials, i ha permès a centenars de generacions de pescadors una particular forma de vida basada en regulacions externes (privilegis, ordenances, etc.) i internes (jurats, redolins, etc.), però en una perfecta harmonia amb l'entorn, fins que els canvis del segle XX van alterar aquest equilibri i van suposar l'inici del declivi de la pesca.

La dita activitat pesquera ha donat lloc a tota una sèrie d'elements propis (arts de pesca, barques, etc.) i a un lèxic específic que han enriquit considerablement la cultura valenciana, per la qual cosa el seu manteniment i difusió és de gran importància perquè les noves generacions coneguen el seu passat.

por surgencias o ullals, sobrantes del regadío y aportes de ríos y barrancos. En la actualidad está comunicada con el mar a través de bocanas o goles artificiales, reguladas por compuertas, las llamadas *goles del Pujol, Perellonet i Perelló*. En los bordes de la Albufera y en las matas o islas de fango dominan especies acuáticas fijadoras de sedimentos. La Albufera y el marjal se han convertido en un refugio para las aves migratorias que la colonizan a la llegada del invierno.

Al menos desde la fundación del Reino de Valencia –o muy posiblemente desde épocas anteriores–, el principal aprovechamiento del lago fue la actividad pesquera que, siglos después, fue desplazado por el monocultivo arrocero de la marisma. En tiempos medievales y modernos, el lago de los pescadores, que mantenía comunicación con el mar a través de la bocana o gola del Rei, era salobre. Por su parte, la Albufera de los arrozales era y es dulceacuícola y desconectada del mar abierto. En ambos escenarios, los moradores han hecho uso de una amplia diversidad de recursos (pesca, caza, salinas, bosque, prados, arrozal, etc.). El paisaje albuferense guarda memoria de muchas actividades, algunas desaparecidas.

El paisaje que proyecta la Albufera de Valencia y el marjal tiene su origen en la combinación de la dinámica fluvial de los ríos Turia y Júcar y los barrancos tributarios, con un conjunto de procesos antrópicos y culturales ligados a cuestiones tanto jurídicas (gestión de las aguas de riego, protección de espacios naturales...) como económicas (cultivos más rentables en un periodo) o técnicas (forma del parcelario, construcción de infraestructuras, etc.). Estos procesos físicos y humanos son los responsables de la organización territorial (asentamientos e infraestructuras) actual. Se distinguen claramente dos tipos de poblamiento: el concentrado y el disperso. Los asentamientos dispersos son los responsables de las imágenes más simbólicas del humedal; las alquerías y las barracas son casas a pie de campo que junto a los motores rompen la horizontalidad del marjal. Los núcleos de población han tendido a ubicarse en las áreas de menor riesgo de inundación, conformando una orla en torno al marjal, pero siempre considerando la proximidad a sus mayores recursos: la tierra y el agua, y más recientemente la playa.

En 1986 la Albufera de Valencia fue declarada Parque Natural. En 1990 fue incluida en la lista de zonas húmedas de importancia internacional Ramsar; en 1994 como zona de especial protección para las aves (ZEPA); posteriormente ha sido declarado como lugar de interés comunitario (LIC), y desde 2002 se ha incorporado al Catálogo de Zonas Húmedas del Gobierno Valenciano.

2.5. Comunidades o actores relacionados con el elemento: Comunitat de Pescadors de El Palmar (Valencia), Comunitat de Pescadors de Catarroja y Comunitat de Pescadors de Silla, Federació Cultural Valenciana de Vela Llatina, que aglutina a la Associació de Vela Llatina de Silla, Associació de Vela Llatina de Catarroja, Associació de Vela Llatina Pescadors de Catarroja, Associació de Vela Llatina Valenciana el Palmar (Valencia) y Associació de Vela Llatina de Sollana.

Las comunidades más directamente relacionadas con la práctica tradicional de la pesca y de la vela latina han sido las poblaciones que han habitado la Albufera valenciana, así como quienes tradicionalmente han explotado los recursos de este medio natural y humano, donde la barca constituyó hasta mediados del siglo pasado uno de los ejes centrales de la vida. Asimismo, existe en la actualidad un amplio tejido asociativo vinculado con la práctica de la navegación a vela latina en la Albufera, asociada a la cultura y a la conservación del patrimonio cultural y natural que el lago alberga. Están en período de formación las asociaciones: del Perellonet, Alfàfar y Albal.

2.6. Descripción del bien

2.6.1. La pesca artesanal de la Albufera de Valencia

2.6.1.1. Descripción y caracterización: la pesca tradicional en la Albufera de Valencia ha pervivido desde tiempo inmemorial, permitiendo a cientos de generaciones de pescadores una particular forma de vida basada en regulaciones externas (privilegios, ordenanzas, etc.) e internas (*jurats, redolins, etc.*), pero en una perfecta armonía con el entorno, hasta que los cambios del siglo XX alteraron este equilibrio y supusieron el inicio del declive de la pesca.

Dicha actividad pesquera ha dado lugar a toda una serie de elementos propios (artes de pesca, barcos, etc.) y de un léxico específico que han enriquecido considerablemente la cultura valenciana, por lo que su mantenimiento y difusión es de gran importancia para que las nuevas generaciones conozcan su pasado.

2.6.1.2. Les comunitats de pescadors de l'Albufera: les tres actuals comunitats de pescadors del Palmar, Catarroja i Silla provenen sens dubte del Comú de Pescadors de la Ciutat de València, encara que les dates exactes de la seua creació oficial no estan clares. Així, en el privilegi de Pere I (1283) es crea la figura dels futurs jurats, «quatre pescadors honrats» per a ordenar les pesqueres a l'Albufera, però en les successives provisions i privilegis (1404 i 1415) es parla dels jurats del Comú de Pescadors, tant de la mar com de l'Albufera, per la qual cosa no pareix que estigueren separats, sinó que, com diuen alguns, eren els mateixos.

Molt posteriorment, en la reial ordre de 1767, i en una altra de 1769, es parla del sorteig dels llocs en què els pescadors de l'Albufera reial han d'establir la seua pesquera, la Junta dels quals és presidida per l'intendent de València. Considerant que el sorteig dels llocs fixos de pesca, redolins, només afectarà els pescadors del Palmar, es podria interpretar que ja en aquesta data hi havia una entitat que donarà lloc a la Comunitat de Pescadors del Palmar, que apareix anomenada com a tal en una reial ordre de 1778. No obstant això, no és fins a l'escriptura d'arrendament de 1857, donada pel batle general intendent de València, que passa a ser una entitat completament autònoma. La dita escriptura posa fi al pagament del quint del peix establert en 1250 per Jaume I, que passa a una quantitat anual, fixada inicialment en 18.400 rals de billó, que es cobrirà a parts iguals pels 115 pescadors que la integren.

Així mateix, en 1858 es firma l'escriptura d'arrendament de la Comunitat de Pescadors de Catarroja, amb una quota anual de 3.000 rals, a repartir entre els 151 pescadors. En aquesta escriptura queda indicat que els pescadors de Catarroja no es poden entremetre en els llocs assenyalats als del Palmar.

En ambdós escriptures d'arrendament, el temps de contracte és indeterminat, subjecte a la decisió de Sa Majestat la Reina. S'estableix que els pescadors han de matricular-se en la Batlia General i adquirir la llicència personal, que solament serà transmissible de pares a fills. Respecte a la Comunitat de Pescadors de Silla, hi ha un document de 1929 que fa referència a l'escriptura pública d'arrendament de 1858, i a una quota anual de 300 rals.

En els tres casos es fa referència a les ordenances de Carles III per a la manera d'executar la pesca; aquestes reials ordenances de 1761 s'expedeixen per a «la conservació, règim i bon ús de l'Albufera de València, la seua Devesa i límits, cobrança del quint dels seus peixos», i constitueixen la primera regulació de la pesca en l'estany, i també de la resta d'activitats.

En la cessió a l'Ajuntament de València en 1911 de l'estany de l'Albufera, que es fa definitivament en 1927, es diu que no hi haurà d'aver perjudi per als drets de propietaris i de concessions administratives atorgades, entre les quals ha d'estar la pesca. A partir de la cessió, les tres comunitats de pescadors del Palmar, Catarroja i Silla han pagat a l'Ajuntament de València les quotes fixes anuals, adaptades als temps, i que en 1959 van ser respectivament de 20.000, 3.500 i 350 pessetes.

El funcionament actual de la Comunitat de Pescadors del Palmar s'organitza en la Junta Directiva, el Consell Assessor i la Junta General, que es reuneix anualment en la Junta de Capítols, Junta de Redolins i Junta de Comptes. La Junta Directiva està integrada pel jurat primer i segon, el secretari primer i segon, el tresorer i sis vocals. El Consell Assessor el componen dotze pescadors d'entre els més vells, experts i prestigiosos.

Quant a la Comunitat de Pescadors de Catarroja, la direcció es compon d'un primer jurat, un segon jurat, secretari, depositari i huit o nou jurats o vocals, i disposa també d'un Consell Assessor de pescadors majors. En el cas de la Comunitat de Pescadors de Silla, són onze membres, incloent-hi jurat primer, segon, secretari i depositari.

2.6.1.3. Arts de pesca: la forma de pesca i les arts permeses han anat evolucionant al llarg dels anys. La primera referència als aparells de pesca figura en el privilegi de Pere I de 1283.

Tradicionalment a l'Albufera s'han usat diferents arts i aparells de pesca, adaptats a les diferents espècies i llocs, xàrcies calades al fons de l'estany (tir pla i de tresmall, paraderes i cel), arts amb hams (canya, palangre, guillem, canyetes), nanses (mornell, monot, mona, mornella, ganguil, etc.) i altres (molinada, rall, gamber, etc.).

Així mateix, es pot parlar de diferents modalitats de pesca, agrupades en:

2.6.1.2. Las comunidades de pescadores de la Albufera: las tres actuales comunidades de pescadores de El Palmar, Catarroja y Silla provienen sin duda del Común de Pescadores de la Ciudad de Valencia, aunque las fechas exactas de su creación oficial no parecen claras. Así en el privilegio de Pedro I (1283) se crea la figura de los futuros jurados, «cuatro pescadores honrados» para ordenar las pescas en la Albufera, pero en las sucesivas provisiones y privilegios (1404 y 1415) se habla de los jurados del Común de Pescadores, así del mar como de la Albufera, por lo que no parece que estuvieran separados, sino que, como dicen algunos, eran los mismos.

Muy posteriormente, en la real orden de 1767, y en otra de 1769, se habla del sorteo de los sitios en que los pescadores de la Real Albufera deben establecer su pesquera, cuya Junta es presidida por el intendente de Valencia. Considerando que el sorteo de los sitios fijos de pesca, *redolins*, solo afectara a los pescadores de El Palmar, podría interpretarse que ya en esta fecha existía una entidad que dará lugar a la Comunidad de Pescadores de El Palmar, que aparece nombrada como tal en una real orden de 1778. No obstante, no es hasta la escritura de arriendo de 1857, dada por el baile general intendente de Valencia, cuando pasa a ser una entidad completamente autónoma. Dicha escritura pone fin al pago del quinto del pescado establecido en 1250 por Jaime I, pasando a una cantidad anual, fijada inicialmente en 18.400 reales de vellón, que se cubrirá a partes iguales por los 115 pescadores que la integran.

Asimismo, en 1858 se firma la escritura de arriendo de la Comunidad de Pescadores de Catarroja, con una cuota anual de 3.000 reales, a repartir entre los 151 pescadores. En esta escritura queda indicado que los pescadores de Catarroja no pueden entrometerse en los sitios señalados a los de El Palmar.

En ambas escrituras de arriendo, el tiempo de contrato es indeterminado, sujeto a decisión de Su Majestad la Reina. Se establece que los pescadores deben matricularse en la Bailía General y adquirir la licencia personal, que solo será transmissible de padres a hijos. Respecto a la Comunidad de Pescadores de Silla, existe un documento de 1929 que hace referencia a la escritura pública de arriendo de 1858, y a una cuota anual de 300 reales.

En los tres casos, se hace referencia a las ordenanzas de Carlos III para el modo de ejecutar la pesca, dichas reales ordenanzas de 1761 se expiden para «la conservación, régimen y buen uso de la Albufera de Valencia, su Dehesa y límites, cobranza del quinto de sus pescados», y constituye la primera regulación de la pesca en el lago, y también del resto de actividades.

En la cesión del lago de la Albufera al Ayuntamiento de Valencia en 1911, que se entrega definitivamente en 1927, se cita que no deberá haber perjuicio a los derechos de propietarios y de concesiones administrativas otorgadas, entre las que debe estar la pesca. A partir de la cesión, las tres comunidades de pescadores de El Palmar, Catarroja y Silla han pagado al Ayuntamiento de Valencia las cuotas fijas anuales, adaptadas a los tiempos, y que en 1959 fueron respectivamente de 20.000, 3.500 y 350 pesetas.

El funcionamiento actual de la Comunidad de Pescadores de El Palmar se organiza en la Junta Directiva, Consell Asesor y Junta General, que se reúne anualmente en la Junta de Capítols, la Junta de Redolins i la Junta de Comptes. La Junta Directiva está integrada por el jurado primero y segundo, el secretario primero y segundo, tesorero y seis vocals. El Consell Asesor lo componen doce pescadores de entre los más ancianos, expertos y prestigiosos.

En cuanto a la Comunidad de Pescadores de Catarroja, la dirección se compone de un primer jurado, un segundo jurado, secretario, depositario y ocho o nueve jurados o vocals, contando también con un Consejo Asesor de pescadores mayores. En el caso de la Comunidad de Pescadores de Silla, son once miembros, incluyendo jurado primero, segundo, secretario y depositario.

2.6.1.3. Artes de pesca: la forma de pesca y las artes permitidas, ha ido evolucionando a lo largo de los años. La primera referencia a los aparejos de pesca aparece en el privilegio de Pedro I de 1283.

Tradicionalmente en la Albufera se han empleado diferentes artes y aparejos de pesca adaptados a las diferentes especies y lugares, redes caladas en el fondo del lago (*tir pla* y *de tresmall*, *paraderas* y *cel*), artes con anzuelos (*canya*, *palangre*, *guillem*, *canyetes*), nasas (*mornell*, *monot*, *mona*, *mornella*, *ganguil*, etc.) y otros (*molinada*, *rall*, *gamber*, etc.).

Asimismo, se puede hablar de diferentes modalidades de pesca agrupadas en:

a) Pesca en llocs fixos, redolins o calades, integrats per xàrcies paraderes i mornells i exclusius dels pescadors del Palmar.

b) Pesca ambulat per tota la superfície de l'estany, siga amb xàrcies (tir pla o trasmall) o diferents tipus de nanses o mornells.

La companyia era la modalitat de pesca tradicional més desenvolupada en la Comunitat de Pescadors de Catarroja, també utilitzada al Palmar, per a la captura de carpes, llobarros i llisses, i es va deixar d'utilitzar en el tercer quart del segle XX. Consistia en la formació d'un cercle de xàrcies de trasmall, denominat bol, que feia de paradera, per mitjà d'un nombre variable de barques, i que encerclava el peix, mentre que les barques portadores de les denominades xàrcies saltades les col·locaven horitzontalment en la part externa del bol per a capturar les llisses que intentaven saltar fora. La companyia és una modalitat de gran interès que podria recuperar-se amb fins de divulgació. Aquesta forma tradicional de pesca es va substituir pel tir pla, xàrcia senzilla d'1,1-1,3 metres d'alt, 25-30 metres de llarg i 30 mil·límetres de malla, que es pot empalmar fins a constituir un art de fins a 250 metres que es cala en aigües lliures de l'estany de nit i es trau a l'eixida del sol.

El redolí és la modalitat de pesca més característica de l'Albufera de València per a la pesca de les anguiles mareses i ha donat lloc al tradicional acte de sorteig de redolins o calades, que en l'actualitat es duu a terme el segon diumenge de juliol, segons els costums ancestrals, amb la presència d'autoritats del Palmar, l'Ajuntament de València i la Generalitat Valenciana, i per descomptat dels pescadors. Hi ha referències del sorteig en 1769 en documents escrits, i en les actes de la Comunitat de Pescadors del Palmar, celebrades en 1843 i en 1868 a València, i en 1890 al Palmar.

Hi hagué fins a 104 redolins, amb una capacitat per a uns 323 pescadors, distribuïts per tot l'estany i les marjals de l'Albufera, dels quals el més conegut i sol·licitat des de fa anys és la Sequiota, en què pescaven cent pescadors. Actualment només se'n sortegen uns 58 (2014), tants com pescadors sol·licitants, encara que hi ha més pescadors que exerceixen la pesca ambulante.

Els diversos tipus de redolins es classifiquen segons la ubicació als canals, a l'estany o a les marjals. Els de tipus A són els redolins en canals d'eixida immediata a la mar; els de tipus B són els redolins en canals d'eixida mediata a la mar; els de tipus C són els redolins de bestesa de la vora est de l'estany; els de tipus D són els redolins de bestesa de la vora sud i les mates centrals de l'estany; els de tipus E són els redolins en canals i zones d'arrossar, i els de tipus F són els redolins en mates i arrossars.

Els redolins de canal estan constituïts per una xàrcia paradera o alar (o diverses segons l'amplària) que intercepta el canal i pren forma d'arc pel corrent d'aigua, en el centre còncav de la qual s'aparella una mornella amb la boca aigües amunt i el vèrtex o rabet aigües avall, on es capturen les anguiles mareses que es dirigeixen a la mar seguint el corrent. L'art es completa amb una sèrie de mornells cecs amb la boca aigües avall i el rabet aigües amunt, i amb les xàrcies mantelleres superposades, que pesquen les anguiles que retornen.

Els redolins de besteses es calen en aigües lliures de l'estany i estan aparellats per una xàrcia paradera llarga (bestesa) amb d'altres xàrcies perpendiculars menors (paradera de banda) que acaben en un cercle incomplet (ulls) o en T (torç) i a què s'adossen els mornells cecs o clars. En la majoria d'aquests redolins, la bestesa parteix de terra i acaba en aigües lliures de l'estany, i té forma de F.

En l'actualitat, els redolins que se sortegen anualment s'agrupen en tres grans grups que, de nord a sud, són els següents:

Grup A: Gola del Perellonet Nou (10), el Romero (1), Cap en terra del Pujol (1), Cap en terra de la Brava (2), Cap en terra de la Sanxa (2), Cap en terra de les Bovetes (1), la Ferradura (1) i Cap avant de les Bovetes en Davant Dalt (1).

Grup B: Cap en terra del Pelat (1), Cap en terra del Vallet (1), Séquia de l'Oliveró o la Sequiota (7), Cabet del Vallet (1), Cap avant del Vallet (1), Cabet del Mus (1), Cap avant de les Bovetes en Raere Dalt (1), Cap en terra de les Bovetes en Raere (1), Cap avant de les Bovetes en Raere (1), la Punta d'Orà (1), Entrador dels Rogets (1), la Punta de la Barra (1), la Séquia Nova (1), la Séquia del Racó de l'Olla (1), la Séquia de l'Overa (1), la Séquia Dreta (1), Cap avant del Pelat (1).

Grup C: Gola del Perelló (6), Cap en terra del Puig Pelat (1), la Junquereta (1), la Reina (1), Port dels Colaús (1), Cap en terra de Malta (1), el Fornàs (1), l'Entreforc (1), Cap en terra de la Figuera (1) i Cap en terra de les Albargines (1).

a) Pesca en puestos fijos, redolins o calades, integradas por redes paraderas y mornells, y exclusivos de los pescadores de El Palmar.

b) Pesca ambulante por toda la superficie del lago, bien con redes (tir pla o trasmall) o diferentes tipos de nasas o mornells.

La companyia era la modalitat de pesca tradicional més desenvolupada en la Comunitat de Pescadores de Catarroja, també empleada en El Palmar, para la captura de carpas, lubinas y lisas, que se dejó de utilizar en el tercer cuarto del siglo XX. Consistía en la formación de un círculo de redes de trasmallo, denominado bol, que hacía de paradera, mediante un número variable de barcas, que encerraba el pescado, mientras que las barcas portadoras de las denominadas redes saltadas, las colocaban horizontalmente en la parte externa del bol para capturar a las lisas que intentan saltar fuera. La compañía es una modalidad de gran interés que podría recuperarse con fines de divulgación. Esta forma tradicional de pesca se sustituyó por el tir pla, red sencilla de 1,1-1,3 m de altura, 25-30 metros de longitud y 30 milímetros de malla, que se pueden empalmar hasta constituir un arte de hasta 250 m que se cala en aguas libres del lago por la noche y se recoge al amanecer.

El redolí es la modalidad de pesca más característica de la Albufera de Valencia para la pesca de las anguilas mareas, que ha dado lugar al tradicional acto de sorteo de redolins o calades, que en la actualidad se lleva a cabo el segundo domingo de julio, según las ancestrales costumbres, con presencia de autoridades de El Palmar, Ayuntamiento de Valencia y Generalitat Valenciana, y por supuesto los pescadores. Existen referencias del sorteo en 1769 en documentos escritos, y en las actas de la Comunidad de Pescadores de El Palmar, celebradas en 1843 y en 1868 en Valencia, y en 1890 en El Palmar.

Existieron hasta 104 redolins con capacidad para unos 323 pescadores, distribuidos en todo el lago y marjales de la Albufera, siendo el más conocido y solicitado hace unos años la Sequiota, en el que pescaban cien pescadores. En la actualidad solo se sortean unos 58 (2014), tantos como pescadores solicitantes, aunque hay más pescadores que ejercen la pesca ambulante.

Los diversos tipos de redolins se clasifican en función de su ubicación en los canales, lago o marjales. Los de tipo A son redolins en canales de salida inmediata al mar; los de tipo B son redolins en canales de salida mediata al mar; los de tipo C son redolins de bestesa, en la orilla este del lago; los de tipo D son redolins de bestesa, en la orilla sur y matas centrales del lago; los de tipo E son redolins en canales y zonas de arrozal, y los de tipo F son redolins en matas y arrozales.

Los redolins de canal están constituidos por una red paradera o alar (o varias según la anchura) que intercepta el canal, que toma forma de arco por la corriente de agua, en cuyo centro cóncavo se apareja una mornella con la boca aguas arriba y el vértice o rabet aguas abajo, donde se capturan las anguilas mareas al dirigirse al mar siguiendo la corriente. El arte se completa con una serie de mornells cecs con la boca aguas abajo y el rabet aguas arriba, y con sus redes mantelleras superpuestas, que pescan las anguiles que retroceden.

Los redolins de bestesas se calan en aguas libres del lago, y están aparejados por una red paradera larga (bestesa), con otras perpendiculares menores (paradera de banda) que acaban en un círculo incompleto (ulls) o en T (torç) en los que se adosan los mornells cecs o clars. En la mayoría de estos redolins, la bestesa parte de tierra y acaba en aguas libres del lago, y tienen forma de F.

En la actualidad, los redolins que se sortean anualmente se agrupan en tres grandes grupos, que de norte a sur son los siguientes:

Grupo A: Gola del Perellonet Nou (10), El Romero (1), Cap en terra del Pujol (1), Cap en terra de la Brava (2), Cap en terra de la Sanxa (2), Cap en terra de les Bovetes (1), La Ferradura (1) y Cap avant de les Bovetes en Davant Dalt (1).

Grupo B: Cap en terra del Pelat (1), Cap en terra del Vallet (1), Séquia de l'Oliveró o Sequiota (7) Cabet del Vallet (1), Cap avant del Vallet (1), Cabet del Mus (1), Cap avant de les Bovetes en Raere Dalt (1), Cap en terra de les Bovetes en Raere (1), Cap avant de les Bovetes en Raere (1), La Punta Orà (1), Entrador dels Rogets (1) La Punta de la Barra (1), La Séquia Nova (1), La Séquia del Racó de l'Olla (1), La Séquia de l'Overa (1), La Séquia Dreta (1), Cap avant del Pelat (1).

Grupo C: Gola del Perelló (6), Cap en terra del Puig Pelat (1), La Junquereta (1), La Reina (1), Port dels Colaús (1), Cap en terra de Malta (1), El Fornàs (1), L'Entreforc (1), Cap en terra de la Figuera (1) y Cap en terra de les Albargines (1).

Hi ha altres redolins sense sortejar a causa de la baixa demanda actual dels pescadors, però que podrien ser-ho en el futur, per la qual cosa també convé que siguin mantinguts i protegits.

Segons el Decret 35/2013, de 22 de febrer, del Consell, d'aprofitament sostenible de l'anguila de 2013, en vigor actualment, la pesca de l'anguila només pot realitzar-se per mitjà d'un mornell, la longitud del qual oscil·larà entre 120 i 300 cm, amb un diàmetre de boca comprès entre 50 i 80 cm i un mínim de tres anells. La malla serà de 20-30 cm en la boca i 15-22 cm en el rabet, i es permetrà una ala per a augmentar la superfície de captura de dos vegades el diàmetre.

El període de pesca s'estableix des de l'1 d'octubre fins al 30 d'abril, i la talla mínima de les anguilles serà de 25 cm.

El mornell i el tir pla són els elements o arts tradicionals de la pesca artesanal de l'Albufera de València que perduren en l'actualitat, mentre que les modalitats de pesca són el redolí i l'involant. La resta d'arts i modalitats han anat caient en desús, però la seua recuperació i divulgació seria desitjable per a evitar-ne l'oblit.

2.6.2. La navegació de vela llatina a l'Albufera de València

2.6.2.1. Orígens i evolució de la vela llatina: els orígens de la vela llatina són en realitat confusos, com indiquen la majoria de les investigacions. Segons es té constància, les veles de forma quadrada van ser utilitzades per primera vegada per les embarcacions a Egipte cap al 3100 a.C., però les característiques del Mediterrani, amb un règim de vents amb continus canvis de direcció, feien que amb les dites veles fóra necessari virar constantment el rumb i acostar-se a la costa. En canvi, la vela llatina, tal com és entesa, permetia navegar contra el vent prescindint de l'ajuda dels remos, per ser un velam triangular que es troba disposat en una antena que creua obliquament l'arbre i que recorre longitudinalment el buc.

Tampoc queden clars els orígens del mateix terme llatina i s'especula sobre diverses possibilitats. La primera recorre a l'etimologia i la fa derivar directament de Latina, un tipus de vela pots ja utilitzada a Roma, encara que en la història de la navegació romana la vela utilitzada va ser fonamentalment la quadra, per la qual cosa aquesta opció ha sigut pràcticament descartada pels investigadors. Una altra possibilitat és que procedisca de l'italià vela alla trina, que significa 'vela en triangle' o 'vela de tres costats', cosa que implicaria un predomini de les flotes de la península Itàlica i crearia una línia de continuïtat entre l'ús de la vela llatina en aquest lloc d'Europa i la subsegüent extensió al món occidental. No obstant això, ja no ens trobaríem amb el llatí com a llengua d'origen sinó amb l'italià. Finalment, alguns especialistes plantegen la seua procedència del llatí tria alamina, que significa 'tres puntes'. En tot cas, i encara que tendeix a predominar l'opció d'alla trina com a font del llatí contemporani, no hi ha un consens generalitzat.

La representació més antiga que es conserva de la vela llatina data del segle II a.C. i apareix en el baix relleu d'una làpida funerària en què s'observen clarament l'arbre i l'antena propis d'aquest tipus de vela. No obstant això, tradicionalment se sol considerar que aquest velam triangular no va ser introduït pels romans en la part occidental del Mediterrani fins al segle III d.C. Del que no hi ha dubte és que van ser els àrabs els que, a partir del segle VII, van perfeccionar la tècnica de navegació amb vela llatina, recollint el saber naval antic. Molt més tard, les croades del segle XI van ser un gran moment en l'expansió i el floriment de la vela llatina, en què es van construir naus ràpides amb remos i veles triangulars i d'altres més grans, aparellades amb dos veles llatines i capaces de transportar mercaderies, estris de guerra i cavalls. Va ser en aquesta època també quan es va multiplicar el nombre de veles i se'n va reduir la mida per a aprofitar millor els canvis en el vent i la mar.

Fins a la segona meitat segle XVIII la majoria dels grans vaixells com les naus, les caravel·les i les galeres utilitzaven com a mitjà d'impuls la vela llatina, fóra en exclusiva o en combinació amb els remos. Va ser a partir de llavors quan van començar a substituir-se les veles llatines per un altre tipus de velam més complex en què predominaven veles quadrades i cangrees, i a poc a poc la llatina va quedar reduïda a les embarcacions lleugeres de cabotatge en tota la costa mediterrània. D'altra banda, l'aparició del vapor va comportar una revolució en les embarcacions, on ja no eren necessàries les veles per a propulsar-se, i ja en el segle XIX les rodes de pales i la propulsió a reacció o amb hèlice van canviar per complet les tècniques de navegació usades fins aleshores.

Existen otros redolins sin sortejar debido a la baja demanda actual de pescadores, pero que podrían serlo en el futuro, por lo que también conviene que sean mantenidos y protegidos.

Según el Decreto 35/2013, de 22 de febrero, del Consell, de aprovechamiento sostenible de la anguila de 2013, en vigor actualmente, la pesca de la anguila solo puede realizarse mediante un mornell, cuya longitud oscilará entre 120 y 300 cm, y cuyo diámetro de boca estará comprendido entre 50 y 80 cm, teniendo un mínimo de 3 anillos. La malla será de 20-30 cm en la boca y 15-22 en el rabet, permitiéndose un ala para aumentar la superficie de captura de dos veces el diámetro.

El periodo de pesca se establece desde el 1 de octubre hasta el 30 de abril, y la talla mínima de las anguilas será de 25 cm.

El mornell y el tir pla son los elementos o artes tradicionales de la pesca artesanal en la Albufera de Valencia que perduran en la actualidad, mientras que las modalidades de pesca son el redolí y el involant. El resto de artes y modalidades han ido cayendo en desuso, pero su recuperación y divulgación sería deseable para evitar su olvido.

2.6.2. La navegación de vela latina en la Albufera de Valencia.

2.6.2.1. Orígens y evolución de la vela latina: los orígenes de la vela latina son en realidad confusos, como apuntan la mayoría de las investigaciones. Según se tiene constancia, las velas de forma cuadrada fueron utilizadas por primera vez por las embarcaciones en Egipto hacia el 3100 a.C., pero las características del Mediterráneo, con un régimen de vientos con continuos cambios de dirección, hacían que con dichas velas fuera necesario virar constantemente el rumbo y acercarse a la costa. En cambio, la vela latina, tal y como es entendida, permitía navegar contra el viento prescindiendo de la ayuda de los remos, al ser un velamen triangular que se halla dispuesto en una antena que cruza oblicuamente el mástil y que recorre longitudinalmente el casco.

Tampoco quedan claros los orígenes del propio término latina, barajándose varias posibilidades. La primera de ellas recurre a la etimología y la deriva directamente de Latina, un tipo de vela quizá ya utilizada en Roma, aunque en la historia de la navegación romana la vela empleada fue fundamentalmente la cuadra, por lo que esta opción está prácticamente descartada por los investigadores. Otra posibilidad es que proceda del italiano vela alla trina, que significa 'vela en triángulo' o 'vela de tres lados', lo que implicaría un predominio de las flotas de la península itálica y crearía una línea de continuidad entre el uso de la vela latina en este lugar de Europa y la subsiguiente extensión al mundo occidental. Sin embargo, ya no nos encontraríamos con el latín como lengua de origen sino con el italiano. Por último, algunos especialistas plantean su procedencia del latín tria alamina, que significa 'tres puntas'. En todo caso, y aunque tiende a predominar la opción de alla trina como fuente del latina contemporáneo, no hay un consenso generalizado al respecto.

La representación más antigua que se conserva de la vela latina data del siglo II a.C. y aparece en el bajorrelieve de una lápida funerària en la que se observan claramente el mástil y la antena propios de este tipo de vela. No obstante, tradicionalmente suele considerarse que este velamen triangular no fue introducido por los romanos en la parte occidental del Mediterráneo hasta el siglo III d.C. De lo que no parece haber duda es de que fueron los árabes los que, a partir del siglo VII, perfeccionaron la técnica de navegación con vela latina, recogiendo el saber naval antiguo. Mucho más tarde, las cruzadas del siglo XI fueron un gran momento en la expansión y el florecimiento de la vela latina, construyéndose naves rápidas con remos y velas triangulares y otras mayores, aparejadas con dos velas latinas y capaces de transportar mercancías, útiles de guerra y caballos. Fue en esta época también cuando se multiplicó el número de velas y se redujo su tamaño para aprovechar mejor los cambios en el viento y el mar.

Hasta la segunda mitad siglo XVIII la mayoría de los grandes navíos como las naos, las carabelas y las galeras utilizaban como medio de impulso la vela latina, ya fuera en exclusiva o en combinación con los remos. Fue a partir de entonces cuando comenzaron a sustituirse las velas latinas por otro tipo de velamen más complejo en el que predominaban velas cuadradas y cangrejas, quedando poco a poco la latina reducida a las embarcaciones ligeras de cabotaje en toda la costa mediterránea. Por otro lado, la aparición del vapor conllevó una revolución en las embarcaciones, donde ya no eran necesarias las velas para propulsarse, y ya en el siglo XIX las ruedas de palas y la propulsión a reacción o a hélice cambiaron por completo las técnicas de navegación hasta entonces empleadas.

En la costa mediterrània la vela llatina subsisteix durant algunes dècades més associada a la pesca d'arrossegament, on perviurà fins a la desaparició de la societat tradicional i la implantació dels motors en les barques en els anys vint del segle passat. Al contrari del que succeeix en alguns països del nord d'Àfrica i en altres llocs d'Àsia i Amèrica, on perdura en entorns preindustrials, en el Mediterrani actual la vela llatina queda totalment relegada al plaer, l'oci i la competició, i vinculada a la recuperació de les embarcacions, dels sabers i de les tècniques de navegació tradicionals.

2.6.2.2. La vela llatina en la societat tradicional de l'Albufera: a València la navegació a vela es coneix des de temps immemorials, si bé l'ús de la llatina es va estendre ací a partir de l'època romana i va continuar durant els segles de dominació musulmana, i s'ha prolongat sense interrupció fins a l'actualitat tant a l'estany de l'Albufera com als poblats marítims del Cabanyal, el Banyamela i el Grau. A l'Albufera, els diferents usos tradicionals relacionats amb la utilització de la barca en general, i de la vela llatina com a mitjà per a la propulsió en particular, han respost a diverses activitats econòmiques vinculades a l'explotació dels recursos naturals disponibles a l'estany, ha constituït una eina fonamental per a la supervivència i ha representat una activitat econòmica pròpia centrada en la construcció i el manteniment de les embarcacions.

Per les seues característiques, la vela llatina s'adapta perfectament als vents canviants de l'Albufera i s'ajusta als passos estrets de les séquies i passadissos, on demostra la seua capacitat innata de cenyir-se al vent. Així, les formes més clàssiques de les llatines són barques amb tinter central i caiguda de l'arbre a proa uns 18°, i la norma empírica i pràctica més acceptada és aquella que diu que amb l'antena arriada ha de sobresalir de la barca per proa 0,5 metres i per popa 1,5 metres. Això en totes les barques, tinguen l'eslora que tinguen, i la vela ha de tindre una relació proporcional respecte a la mànega de l'embarcació.

És un fet que tots els pintors valencians sobretot dels segles XIX i XX, pinten les embarcacions pesqueres amb vela llatina a totes les costes valencianes, especialment als poblats marítims i de l'Albufera de València.

2.6.2.3. Variants tipològiques i activitats associades: a pesar que l'element central ací és la vela llatina, no s'ha d'ignorar la preeminència del vaixell en totes les faenes lligades a l'Albufera, així com la seua estreta vinculació amb aquest tipus de velam. Si partim del fet que la majoria de les activitats lacustres, com la pesca, el cultiu de l'arròs, els aterraments, la caça i, fins i tot, el contraban, requerien l'ús d'una barca per a dur-les a terme, no és gens estranya la successiva aparició de diverses tipologies d'embarcació pròpies d'aquest medi natural en funció de l'ús principal a què es destinaren, amb diferents solucions concebudes segons les necessitats del treball que s'havia de fer i l'estil de cada calafat o el gust de l'armador. Així i tot, les barques eren sempre construïdes sense apartar-se de les característiques que comparteixen les embarcacions d'aigües de poca profunditat, fet que els confereix una fisonomia singular, invariable i genuïna des de fa segles.

Respecte a les embarcacions de vela llatina que tradicionalment han solcat l'Albufera, i que encara continuen sent construïdes pels calafats, es pot parlar de quatre tipus principalment: el barquet albuferenc, que presenta diverses modalitats i que és, sense cap dubte, el més autòcton de tots i el més lligat a les activitats i imatges tradicionals de l'estany; el barquetot, de dimensions més grans que aquest darrer; la barca, i el marimatxo, una construcció a mitjan camí entre el barquetot i la barca. Tant el barquet com el barquetot són de fons i costats plans, secció trapezoïdal, mentre que les barques presenten una secció arrodonada, encara que, a pesar d'aquestes diferències, trobem uns trets generals que són comuns a les dos famílies: la mànega en relació amb les altres embarcacions marines, les formes fines, menor mànega i puntal, i orla baixa, tot lògicament pensat per a navegar en aigües protegides.

Podem distingir entre embarcacions autòctones d'època (aquelles botades abans de 1950 i rehabilitades sobre l'estructura original; eren impulsades únicament a vela, perxa o remos i que en la mesura que es puga mantindran l'aparell i l'estructura de les velas i dels aparells de llavors) i les embarcacions de disseny actual (que es defineixen com a embarcacions de tradició en l'esperit i que, a pesar d'estar construïdes amb tècniques i materials actuals, tenen una aparença semblant a les d'embarcacions d'èpoques passades)

En la costa mediterrània la vela latina subsisteix durant algunes dècades més associada a la pesca de arrastre, on permanecerà fins a la desaparició de la societat tradicional i la implantació de motors en les barques en els anys 20 del segle passat. Al contrari de lo que succeeix en alguns països del nord de Àfrica i en altres llocs de Àsia i Amèrica, on perdura en entorns preindustrials, en el Mediterrani actual la vela latina queda totalment relegada al plaer, al oci i a la competició i vinculada a la recuperació de les embarcacions, sabers i tècniques de navegació tradicionals.

2.6.2.2. La vela latina en la societat tradicional de la Albufera: en València, la navegació a vela se coneix des de temps immemorials, si bien el uso de la latina se extendió aquí a partir de la época romana y continuó durante los siglos de dominación musulmana, prolongándose sin interrupción hasta la actualidad tanto en el lago de la Albufera como en los poblados marítimos de El Cabanyal, El Banyamela y El Grao. En la Albufera, los diferentes usos tradicionales relacionados con el empleo de la barca en general, y de la vela latina como medio para su propulsión en particular, han respondido a diversas actividades económicas vinculadas con la explotación de los recursos naturales disponibles en el lago, constituyendo una herramienta fundamental para su supervivencia y representando una actividad económica propia centrada en la construcción y el mantenimiento de las embarcaciones.

Por sus características, la vela latina se adapta perfectamente a los vientos cambiantes de la Albufera, ajustándose a los pasos estrechos de las acequias y pasadizos, donde demuestra su capacidad innata de ceñirse al viento. Así, las formas más clásicas de las latinas son barcas con tintero central y caída del mástil a proa unos 18° y la norma empírica y práctica más aceptada es aquella que dice que con la antena arriada ha de sobresalir de la barca por proa 0,5 metros y por popa 1,5 metros. Esto en todas las barcas, tengan la eslora que tengan, guardando una relación proporcional de la vela respecto a la manga de la embarcación.

Es un hecho que todos los pintores valencianos sobretodo de los siglos XIX y XX, pintan las embarcaciones pesqueras con vela latina a todas las costas valencianas, especialmente en los poblados marítimos y la Albufera de Valencia.

2.6.2.3. Variantes tipológicas y actividades asociadas: a pesar que el elemento central aquí sea la vela latina, no se debe ignorar la preeminencia del barco en todas las faenas ligadas a la Albufera, así como su estrecha vinculación con dicho tipo de velamen. Si partimos del hecho de que la mayoría de las actividades lacustres, como la pesca, el cultivo del arroz, los aterramientos, la caza e, incluso, el contrabando, requerían del uso de una barca para llevarse a cabo, no es de extrañar la sucesiva aparición de varias tipologías de embarcación propias de este medio natural en función del uso principal al que estuvieran destinadas, encontrando diferentes soluciones concebidas según las necesidades del trabajo a realizar y el estilo de cada calafate o el gusto del armador. Aun así, las barcas eran siempre construidas sin apartarse de las características que comparten las embarcaciones de aguas de poca profundidad, hecho que les confiere una fisonomía singular, invariable y genuina desde hace siglos.

Respecto a las embarcaciones a vela latina que tradicionalmente han surcado la Albufera, y que aún siguen siendo construidas en los calafates, se puede hablar de cuatro tipos principalmente: el *barquet albuferenc*, que presenta varias modalidades y que es, sin lugar a dudas, el más autóctono de todos y el más ligado a las actividades e imágenes tradicionales del lago; el *barquetot*, de mayores dimensiones que este último; la *barca*; y el *marimatxo*, una construcción a medio camino entre el barquetot y la barca. Tanto el barquet como el barquetot son de fondo y costados planos, y sección trapezoidal, mientras que las barcas presentan una sección redondeada, aunque a pesar de dichas diferencias, encontramos unos rasgos generales que son comunes a las dos familias: la manga en relación con otras embarcaciones marinas, las formas finas, menor manga y puntal, y orla baja, todo lógicamente pensado para navegar en aguas protegidas.

Podemos distinguir entre embarcaciones autóctonas de época (aquellas botadas anteriores a 1950 y rehabilitadas sobre su estructura original; eran impulsadas únicamente a vela, percha o remos y en lo posible mantendrán el aparejo y estructura de las velas y aparejos de entonces) y las embarcaciones de diseño actual (que se definen como embarcaciones en espíritu de tradición y que pese a estar construidas con técnicas y materiales actuales tienen una apariencia similar a las de embarcaciones de épocas pasadas)

Segons les característiques de construcció, antiguitat i disseny de les embarcacions que naveguen per l'Albufera es poden classificar en quatre grups o classes:

a) Barques de càrrega, d'eslora superior a 8,50 metres (estes barques servien per a treballs del camp com transportar garbes per a plantar arròs, gavells d'arròs, transport de fang per a fer els marges, motes dels camps d'arròs i de l'Albufera, animals i persones, etc...)

b) Barques pescadors o gamberes, d'eslora inferior a 8,50 metres i superior a 7 metres (barques empleades pels pescadors per a transportar xarxes i aparells de pesca, amb la funció principal de navegar a vela llatina per a l'extracció amb xarxes de la gamba)

c) Barques de menys de 7 metres d'eslora (per al transport de persones i treballs que necessitaven menys espai per als aparells)

d) Barquets (de dos tipus, de càrrega per al camp o per a pescar)

2.6.2.4. El procés constructiu, ferramentes, tècniques i oficis associats: Construir vaixells i embarcacions de qualsevol tipus és un procés llarg i costós basat en l'estudi i la planificació, però que també té, com a mínim en el cas de l'Albufera, molt d'experiència i d'observació. Totes les embarcacions de l'estany han sorgit al llarg del temps dels municipis de Catarroja, Silla i València, i més avant també d'alguns tallers del Palmar. El fuster de ribera o mestre d'aixa és el màxim responsable en la construcció de les embarcacions, encara que a l'Albufera i en altres àmbits valencians com el Cabanyal les funcions de fuster de ribera i calafat són tot u. Aquesta relació entre els dos oficis també ha afectat altres llocs de la costa mediterrània peninsular, i ha mantingut una vinculació tan estreta que ambdós àmbits professionals han acabat vinculant-se de forma inseparable.

Al costat del calafat, el qui també tenia una importància fonamental era el mestre veler, professional dedicat expressament a l'elaboració de les veles, que tantes vegades havien de ser apedaçades pels esgarrians causats pel vent o per una mala posició de la perxa sobre la coberta. La majoria de les veles de les pedanies de l'estany es feien a Castellar, i a Catarroja també hi hagué fins a mitjan segle passat qui es dedicava a confeccionar veles per a tots els pescadors. Hui en dia es fan veles a Silla, Catarroja i València.

Els calafats de l'Albufera utilitzaven per al seu treball, almenys des del segle XX segons es té constància, plantilles per als diferents models d'embarcació que realitzaven, com ho continuen fent els que encara hi treballen. Aquestes plantilles reproduïen les peces de fusta que després es tallaran i s'uniran per a construir la barca, tot i que en el moment de la col·locació encara poden ser modificades per a fer-les encaixar correctament al lloc. Aquesta tècnica necessita tota l'experiència i saber fer del calafat, el qual representa una bona simbiosi entre la teoria i la pràctica. A part de les plantilles, el disseny de les quals podia fer-se servir per a la fabricació d'altres embarcacions de tipologia similar, els diferents tipus de ferramentes utilitzades en el procés de construcció d'una barca poden ser classificats segons la funció i l'ús en les fases de tall, muntatge i calafatament. Així, destaquen la garlopa, utilitzada per a rebaixar i rascar les rectes i per a desbastar; l'aixa, que servia per a refinar les costelles o quadernes; la barrina, per a fer els forats; el gat; la serra, o la paleta, que s'usava per a la col·locació de l'estopa entre les juntes de la fusta.

La fusta utilitzada en les embarcacions tradicionals de l'Albufera era de garrofera, d'olivera, de morera i de pi de Suècia, i cada tipus de fusta era més apropiada per a una determinada peça i ús posterior. Així, amb el pi es construïa el folre, mentre que la resta de fustes eren utilitzades per a la quilla, les costelles i altres parts de la barca. Actualment es continua fent servir el pi de Suècia, però també s'han anat incorporant el roure, altres fustes i altres tipus de materials.

En les últimes dècades s'ha produït un procés d'adaptació tant pel que fa a les fustes com a altres materials, encara que això no ha succeït respecte a la tipologia de les barques, que continuen mantenint les formes originals. Les raons d'aquest canvi són bàsicament d'ordre pràctic i estan vinculades a la facilitat d'accés a una determinada fusta o als costos de manteniment de les embarcacions.

2.6.2.5. La vela llatina en l'actualitat: igual que en altres zones d'Europa on la navegació a vela llatina es considera actualment una forma d'activitat recreativa, en diverses localitats valencianes van sor-

Según las características de construcción, antigüedad y diseño de las embarcaciones que navegan en la Albufera se clasifican en cuatro grupos o clases:

a) *Barques de càrrega*, de eslora superior a 8,50 metres (estas barques servian para trabajos del campo como transportar garbas para plantar arroz, gavillas de arroz, transporte de barro para hacer los márgenes, *motes* de los campos de arroz y de la Albufera, animales y personas, etc...)

b) *Barques pescadores o gamberes*, de eslora inferior a 8,50 metres y superior a 7 metres (barcas empleadas por los pescadores para transportar redes y aparejos de pesca, con la función principal de navegar a vela latina para la extracción con redes de la gamba)

c) *Barques* de menos de 7 metres de eslora (para el transporte de personas y trabajos que necesitaban menos espacio para los aparejos)

d) *Barquets* (de dos tipos, de carga para el campo o para pescar)

2.6.2.4. El proceso constructivo, herramientas, técnicas y oficios asociados: construir barcos y embarcaciones de cualquier tipo es un proceso largo y costoso basado en el estudio y la planificación, pero que también tiene, como mínimo en el caso de la Albufera, mucho de experiencia y de observación. Todas las embarcaciones del lago a lo largo del tiempo han surgido de los municipios de Catarroja, Silla y Valencia, encontrando más adelante también algunos talleres en El Palmar. El carpintero de ribera o *mestre d'aixa* es el máximo responsable en la construcción de las embarcaciones, aunque en la Albufera y en otros ámbitos valencianos como El Cabanyal, las funciones de carpintero de ribera y calafate se hacen una. Esta relación entre los dos oficios también ha afectado a otros lugares de la costa mediterránea peninsular, manteniendo una vinculación tan estrecha que ambos ámbitos profesionales han acabado por vincularse de forma inseparable.

Junto al calafate, quien también tenía una importancia fundamental era el *mestre veler*, profesional dedicado expresamente a la elaboración de las velas que tantas veces habían de ser objeto de remiendo debido a la rotura causada por el viento o por una mala posición de la percha sobre la cubierta. La mayoría de las velas de las pedanías del lago las hacían en Castellar, y en Catarroja también hubo hasta mediados del siglo pasado quien se dedicaba a confeccionar velas para todos los pescadores. Hoy en día se hacen velas en Silla, Catarroja y València.

Los calafates de la Albufera utilizaban para su trabajo, al menos desde el siglo XX según se tiene constancia, plantillas para los diferentes modelos de embarcación que realizan, como lo siguen haciendo quienes todavía trabajan. Estas plantillas reproducen las piezas de madera que después se cortarán y unirán para construir la barca, aunque en el momento de su colocación sufrirán aún ciertas modificaciones para poder ser encajadas correctamente en su lugar. Dicha técnica necesita de toda la experiencia y saber hacer del calafate, quien representa una buena simbiosis entre la teoría y la práctica. Al margen de las plantillas, cuyo diseño podía emplearse para la fabricación de otras embarcaciones de similar tipologia, los diferentes tipos de herramientas utilizadas en el proceso de construcción de una barca pueden ser clasificados según su función y su uso en las fases de corte, montaje y calafateado. Así, destacan la *garlopa*, utilizadas para cepillar y rascar las rectas y para devastar; la *aixa*, que servía para refinar las costillas o cuadernas; la *barrina*, para hacer los agujeros; el *gat*; la *serra*, o la *paleta*, que se empleaba para la colocación de la estopa entre las juntas de la madera.

La madera utilizada en las embarcaciones tradicionales de la Albufera era de algarrobo, de olivo, de morera y de pino de Suecia, siendo cada tipo de madera más apropiada para una determinada pieza y su posterior uso. Así, con el pino se construía el forro, mientras que el resto de maderas eran empleadas para la quilla, las costillas y otras partes de la barca. Actualmente continúa utilizándose pino de Suecia, pero también se han ido incorporando el roble, otras maderas y otros tipos de materiales.

En las últimas décadas se ha producido un proceso de adaptación tanto en lo que respecta a las maderas como a otros materiales, aunque esto no ha sucedido con respecto a la tipología de las barcas, que siguen manteniendo sus formas originales. Las razones de este cambio son básicamente de orden práctico y están vinculadas con la facilidad de acceso a una determinada madera o con los costes de mantenimiento de las embarcaciones.

2.6.2.5. La vela latina en la actualidad: al igual que en otras zonas de Europa donde la navegación a vela latina se considera actualmente una forma de actividad recreativa, en diversas localidades valencianes

gir, a partir de la dècada dels huitanta del segle passat i pocs anys després de quedar-ne obsolet l'ús per a les activitats vinculades a la idiosincrasia de l'Albufera, una sèrie d'associacions l'objectiu de les quals era preservar la completa desaparició d'aquesta manera de navegar lligada a l'Albufera, i en aquest cas concret a les costes valencianes. El que al seu dia va ser un bé útil i necessari per a poder treballar en un medi generalment hostil, s'ha convertit d'un temps ençà en objecte d'una activitat d'oci, associada a la preocupació de recuperar un element del patrimoni etnogràfic valencià que s'estava perdent.

La conscienciació d'un segment de la societat que va assistir en primera persona al declivi d'aquest mitjà de transport a causa de l'abandó de les pràctiques culturals tradicionals, ha fet possible la recuperació, la conservació i l'impuls de la barca per a fins exclusivament recreatius. Aqueix interès s'ha materialitzat principalment en la fundació d'estes associacions, on s'està duent a terme un procés de recuperació sense precedents, una posada al dia de la vela llatina, un rejuveniment absolut de la pràctica i de les seues projeccions, així com un propòsit etnològic integral de respecte al marc on es duu a terme.

Els objectius principals dels col·lectius associats a l'Albufera, la Federació Cultural Valenciana de Vela Llatina, giren entorn dels elements, tant materials com immaterials, que formen la pràctica tradicional de la navegació amb vela llatina.

Entre els fins de la Federació destaquen els següents:

Preservació del patrimoni històric, cultural i estètic constituït per les embarcacions tradicionals autòctones a vela llatina clàssica.

La recuperació i promoció de les barques a vela llatina en l'Albufera de València i la Comunitat Valenciana.

Promocionar la construcció de les diferents classes de barques i veles autòctones de l'Albufera de València.

Defensar, promoure i difondre l'ús i navegació en barques de vela llatina autòctona valenciana.

Promocionar les tradicions i la recuperació del parc natural de l'Albufera.

Promocionar la navegació amb vela llatina a tota la societat, com una tradició cultural valenciana i albuferenca.

Treballar per preservar i normalitzar l'ús del vocabulari propi de les barques tradicionals de l'Albufera.

Contribuir a la difusió de la cultura i del patrimoni naval valencià, i augmentar la consciència pública del valor d'aquesta cultura.

Promoure i protegir la conservació d'embarcacions tradicionals i els seus oficis en general, així com la documentació de les arts i formes de vida tradicionals, per tal de recuperar, conservar i protegir el patrimoni naval i històric dels valencians.

Estudiar i resoldre problemes comuns que puguen sorgir en el procés de recuperació, restauració i posada en funcionament d'embarcacions tradicionals.

La recuperació i preservació de les tècniques i disciplines de la navegació tradicional a vela, perxa, rem, sirga, escàlem, etc...

En resum, es pretén la recuperació i la promoció de les embarcacions de l'Albufera i de les tècniques de navegació pròpies del medi lacustre, i així, conservar i protegir tant els diferents tipus d'embarcacions tradicionals pròpies de l'estany i anteriorment descrites, com les tècniques i els oficis vinculats a la seua construcció artesanal, com el de calafate o el de mestre veler.

A l'actualitat les Associacions de Vela Llatina i la Comunitat de Pescadors de Catarroja amb la coordinació de la Federació Cultural Valenciana de Vela Llatina, fan exhibicions durant tot l'any a l'Albufera. Publicant les seues activitats en cartells, díptics, llibres i webs, per tal de difondre com a patrimoni històric, cultural i lingüístic en valencià, de les embarcacions i la navegació a vela llatina a l'Albufera.

I també, estes associacions, conscients dels valors naturals i culturals que l'Albufera, com a mitjà de vida, conté, i que sense ells cap activitat seria possible o tindria sentit, pretenen contribuir a la seua protecció i salvaguarda, recuperant els seus elements autòctons i donant especialment importància a la preservació del patrimoni històric, cultural i estètic constituït per les embarcacions propulsades per la vela llatina clàssica.

surgieron, a partir de la dècada de los ochenta del siglo pasado y pocos años después de quedar obsoleto su uso para las actividades vinculadas a la idiosincrasia de la Albufera, una serie de asociaciones cuyo objetivo era preservar la completa desaparición de esta forma de navegar ligada a la Albufera y, en este caso concreto, a las costas valencianas. Lo que en su día fue un bien útil y necesario para poder trabajar en un medio generalmente hostil, se ha convertido de un tiempo a esta parte en objeto de una actividad de ocio, asociada a la preocupación por recuperar un elemento del patrimonio etnográfico valenciano que se estaba perdiendo.

La concienciació de un segmento de la societat, que asistió en primera persona al declive de este medio de transporte debido al abandono de las prácticas culturales tradicionales, ha hecho posible la recuperación, la conservación y el impulso de la barca para fines exclusivamente recreativos. Dicho interés se ha materializado principalmente en la fundación de estas asociaciones, donde se está llevando a cabo un proceso de recuperación sin precedentes, una puesta al día de la vela latina, un rejuvenecimiento absoluto de la práctica y de sus proyecciones, así como un propósito etnológico integral de respeto al marco donde se realiza.

Los principales objetivos de los colectivos asociados en la Albufera, la Federació Cultural Valenciana de Vela Llatina, giran en torno a los elementos tanto materiales como inmateriales que conforman la práctica tradicional de la navegación con vela latina.

Entre los fines de la citada Federación destacan los siguientes:

Preservación del patrimonio histórico, cultural y estético constituido por las embarcaciones tradicionales autóctonas a vela latina clásica.

La recuperación y promoción de las barcas a vela latina en la Albufera de Valencia y la Comunitat Valenciana.

Promocionar la construcción de diferentes clases de barcas y velas autóctonas de la Albufera de Valencia.

Defender, promover y difundir el uso y la navegación en barcas de vela latina autóctona valenciana.

Promocionar las tradiciones y la recuperación del *Parc natural de l'Albufera*.

Promocionar la navegación a vela latina a toda la sociedad, como una tradición cultural valenciana y albuferenca.

Trabajar para preservar y normalizar el uso del vocabulario propio de las barcas tradicionales de la Albufera.

Contribuir a la difusión de la cultura y del patrimonio naval valenciano, y aumentar la conciencia pública del valor de esta cultura.

Promover y proteger la conservación de embarcaciones tradicionales y sus oficios en general, así como la documentación de las artes y las formas de vida tradicionales, para recuperar, conservar y proteger el patrimonio naval e histórico de los valencianos.

Estudiar y resolver problemas comunes que puedan surgir en el proceso de recuperación, restauración y puesta en funcionamiento de embarcaciones tradicionales.

La recuperación y preservación de las técnicas y disciplinas de la navegación tradicional a vela, *perxa, rem, sirga, escàlem, etc...*

En resumen, se pretende la recuperación y promoción de las embarcaciones de la Albufera y de las técnicas de navegación propias del medio lacustre, y así, conservar y proteger tanto los diferentes tipos de embarcaciones tradicionales propias del lago y anteriormente descritas, como las técnicas y los oficios vinculados con su construcción artesanal, como el de calafate o el de *mestre veler*.

En la actualidad *les Associacions de Vela Llatina i la Comunitat de Pescadors de Catarroja* con la coordinació de la *Federació Cultural Valenciana de Vela Llatina*, hacen exhibiciones durante todo el año en la Albufera. Publicando sus actividades en carteles, dípticos, libros y webs, para difundir como patrimonio histórico, cultural y lingüístico en valencià, las embarcaciones y la navegación a vela latina de la Albufera.

Y también, estas asociaciones, conscientes de los valores naturales y culturales que la Albufera como medio de vida alberga y de que sin ellos ninguna actividad sería posible o tendría sentido, pretenden contribuir a su protección y salvaguarda, recuperando los elementos autóctonos de la misma y dando especialmente importancia a la preservación del patrimonio histórico, cultural y estético constituido por las embarcaciones propulsadas por la vela latina clásica.